

приналежність дієприкметника // *Іноземна філологія.* – 1990. – Вип.99. 24. *Жовтобрюх М.А.* Система частин мови в українській лінгвістичній традиції // *Мовознавство.* – 1993. – №3. 25. *Шахматов А.А.* Из трудов А.А.Шахматова по современному русскому языку: (Учение о частях речи). – М., 1952. 26. *Богородицкий В.А.* Общий курс русской грамматики. (Из университетских чтений.). – М. –Л., 1935. 27. *Брицин М.Я., Жовтобрюх М.А., Майборода А.В.* Порівняльна граматики української і російської мов. – К.: Вища школа, 1987. 28. *Есперсен О.* Философия грамматики. – М., 1958. 29. *Богданов В.В.* Семантико-синтаксическая организация предложения / ЛГУ. Л., 1977. 30. *Кубрякова Е.С.* Части речи в ономасиологическом освещении. – М., 1978. 31. *Бабайцева В.В.* Явления переходности в грамматике русского языка. – М., 2000. 32. *Martínez Amador E.M.* Diccionario gramatical y de dudas del idioma. – Barcelona, 1985. 33. *Lenz R.* La oración y sus partes. – Chile: Nascimento, 1944. 34. *Seco M.* Gramática esencial del español. – Madrid: Espasa-Calpe, 1989. 35. *Roca Pons J.* Estudios sobre perífrasis verbales del español. – Madrid, 1958. 36. *Васильева-Шведе О.К., Степанов Г.В.* Теоретическая грамматика испанского языка. Морфология и синтаксис частей речи. – М., 1990.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Hurtado G.C.* Los vencidos. – La Habana: Editorial Arte y Literatura, 1987. 2. *Otero Silva M.* Lope de Aguirre, príncipe de la libertad. – La Habana: Casa de las Américas, 1982.

СИТДИКОВ П.Г.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗВ'ЯЗОК СИНХРОННИХ ТА ДІАХРОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ТЕРМІНОЛОГІЇ (на прикладі китайської мови)

Статтю присвячено виявленню діахронічної складової китайської термінології. Через аналіз історичних процесів і впливів досліджуються синхронічні процеси, які впливають на розвиток сучасної термінології, а також доведено зв'язок і взаємовплив діахронних і синхронних досліджень у термінології.

Ключові слова: термін, термінологія, термінотворення, запозичення, інтернаціоналізми, кальки, аббревіатури.

Статья посвящается исследованию диахронической составляющей в китайской терминологии. В ней анализируются исторические события, изучаются синхронические процессы, которые влияют на развитие современной терминологии, а также доказывается взаимосвязь диахронии и синхронии в терминологических исследованиях.

Ключевые слова: термин, терминология, терминообразование, заимствования, интернационализмы, кальки, аббревиатуры.

The article is devoted to research of diachronous component in the Chinese terminology. Here the historical events are analyzed, synchronic processes which influence development of modern terminology are studied. And also in the article is proved the interrelation of diachronism and synchronism in terminological researches.

Keywords: term, terminology, term-formation, adoptions, international adoptions, tracing-words, abbreviations.

Актуальність. Питання зв'язку діяхронії і синхронії у формуванні певних мовних явищ, зокрема термінології, є малодослідженим і нечасто привертало до себе увагу лінгвістів. Існують сучасні дослідження щодо китайської термінології, описуються різні види термінологічних запозичень або калюк, досліджується синонімія, але мало хто розглядав першооснови цих процесів. Та тільки комплексний аналіз дає змогу повно і глибоко усвідомити процеси, які відбуваються у термінології.

Матеріал. Матеріал дослідження становить економічна терміносистема китайської мови.

Наукова новизна. Питання зв'язку діяхронних процесів із синхронними у термінології є мало дослідженим. Це спричинено дотичністю цього аспекту аналізу з такими науками як історія, соціологія, культурологія, що ускладнює процес. Проаналізувавши процес творення та розвитку термінології, на прикладі економічної терміносистеми китайської мови, було виявлено хронологічні зв'язки та певні закономірності розвитку, що надасть змогу прогнозувати шляхи розвитку термінології у майбутньому.

Загальновідомо, що культурне середовище, у якому живе сучасна людина, складалося протягом тисячоліть. Одним з елементів цього середовища, що є одночасно і результатом розвитку цивілізації, засобом фіксації її історії й одним із засобів її формування є мова, і, насамперед, – сукупність лексичних одиниць, які належать до спеціальних областей знання та утворюють особливий шар лексики. Саме в спеціальній лексиці найбільш наочно виявляється зв'язок, злиття мови з історією матеріальної і духовної культури. За словами академіка Виноградова, "історія термінології – це повість про закономірності розвитку знань про природу і суспільство" [1:56]

Значущість науково-технічних знань у наші дні проявляється в тому, що понад 90% нових слів, що з'являються в сучасних словниках, складає спеціальна лексика. Зростання кількості термінів перевищує зростання числа загальноуживаних слів, і тому, вивчення спеціальної лексики стає все більш актуальним для розуміння закономірностей розвитку мови [2:34].

Розвитку термінологічного вчення як особливої галузі знання передуює період термінотворчості, коли у визначених мовах накопичується достатня кількість тематично об'єднаних спеціальних

слів. Системи термінів окремих галузей науки і техніки склалися стихійно.

Загальна термінологія як спеціальна область знання виникла в європейському мовознавстві незабаром після Першої світової війни. Її розвитку багато в чому сприяла стандартизація, що розпочалася ще до війни. Такі тенденції однак не зовсім можна віднести до Китаю, де, на нашу думку, загальна термінологія виникла трохи пізніше. Про це свідчать історичні процеси того періоду. Ще в першій половині 19 ст. Китай підпадає під вплив європейських держав і Японії. Ці тенденції продовжуються і в 20 ст. Період 1911-1949 р. в Китаї відзначається громадянською війною. Такі події завжди супроводжується нестабільністю в політичному і економічному плані. Країна з багатомільйонним населенням і багатотисячною історією хворобливо сприймала європейське панування. Адже китайці традиційно розглядали власну країну як центр всесвіту, Піднебесну імперію, оточену васалами і варварами. Тим сильнішим був шок, пережитий китайцями після поразок не тільки від європейців, а й від Японії. Китайська держава почала швидко розвалюватися, імператорська влада і конфуціанська мораль були дискредитовані. Таким чином відстала аграрна країна, яка фактично перебувала під економічним контролем інших держав не могла повноцінно розвиватися в науково-технічному плані і це не сприяло становленню власної термінологічної системи. Відомий факт, що японці запозичили китайську ієрогліфіку, але далеко не кожний знає, що велика частина слів, які входять у вжиток у Китаї на початку 20 ст. (серед них більшість термінів) є запозиченнями з японської мови. Наприклад, 社会 «суспільство», 组织 «організувати», 团体 «організація», 支部 «ячейка», 机关 «механізм», 干部 «кадри», 总理 «прем'єр-міністр», 议员 «депутат», 代表 «представник», 同志 «товариш», 方针 «курс (політичний)», 方式 «спосіб», 政策 «політика», 原则 «принцип», 运动 «рух», 科学 «наука», 文化 «культура», 文明 «цивілізація», 哲学 «філософія», 唯物论 «матеріалізм», 唯心论 «ідеалізм», 思潮 «ідейна течія», 市场 «ринок», 时间 «час», 生态 «екологічний», 审美 «естетичне

сприйняття»、日程 «розклад»、人格 «характер»、人权 «права людини»、自由 «свобода»、共和 «республіканський»、申请 «подавати заяву»、解决 «вирішувати»、情报 «інформація»、企业 «бізнес, підприємство»、投资 «інвестиції»、广告 «реклама»、现金 «готівкові гроші»、评价 «оцінювати»、批判 «критикувати»、常识 «елементарні пізнання»、讲师 «людина, що читає лекції»、讲演 «лекція»、讲座 «курс лекцій»、归纳 «сума» [6]. Крім великої кількості запозичень, у Китаї виникає проблема піджин інглиша – штучно створеної мови, що представляє суміш китайської мови з англійськими словами. Це явище частково заміняло і уповільнювало творення літературної китайської термінології. Піджин інглиш почав поширюватися серед торговців провінції Гуандун у 18-19 століттях і продовжував розвиватися у 20 столітті. Після революції він вийшов із ужитку й вважався негативним наслідком західної колонізації, однак зараз знову набуває загальноживаного статусу. Наприклад, китайці в усному спілкуванні погано розуміють традиційне слово 目录, натомість вживають англійське – catalog. Таке явище можна пояснити в деякій мірі зміною значення слова. Тепер китайське слово 目录 більше асоціюється в термінологічному плані з поняттям «індекс», наприклад, «індекс товарів» 商品目录. Саме з цієї причини на асоціативному рівні відбувається відмежовування від поняття каталогу у різних його значеннях. А процеси глобалізації і зростання кількості інтернаціоналізмів тільки сприяють цьому відмежовуванню. При цьому абсолютно логічно, що це явище відбувається у соціальних сферах, де проходить інтерференція різних мов (міжнародна торгівля, політика, молодіжна культура) і вже потім поступово йде заміщення в усіх сферах соціального життя. Серед сучасної китайської молоді вважається ледве не модним додавати в розмовну мову англійські слова або фонетичні кальки- для демонстрації своєї ерудиції або просто для урізноманітнення мовлення. Особливо це помітно у назвах англійською мовою або у термінології пов'язаній з Інтернетом (IT, QQ, PK, DV, 动漫 (від англ. «cartoon»), 博客 – блог).

Крім піджин інглишу поширеним випадком заміщення китайської термінології англійською є вживання абревіатур. Навіть офіційні китайські газети майорять англійськими абревіатурами: WTO (world trade organization), CBD (central business district), GDP (gross domestic product) і CEO (chief executive officer). Все частіше можна зустріти комбіновані запозичення – sim卡, 卡拉OK.

Деякі дослідники розглядають подібні мовні явища, як такі, що свідчать про живий і відкритий характер китайської мови. Однак цю думку поділяють далеко не всі мовознавці. Чимало фахівців висловлюють занепокоєння з приводу збереження чистоти китайської мови, поряд з її "відкритістю".

Але повернемося до розгляду розвитку термінології в діахронній площині. Можна зробити висновок, що китайська термінологічна система (особливо економічна та юридична) дуже важко розвивалася в умовах іноземного панування і сприймалася більше як симбіоз англійської і японської мов. Навіть прихід до влади Чана Кайши не дав бажаного результату, країна потребувала реформ, які були здійснені лише після 1949 року. Після 1949 року офіційно-діловий стиль і термінологія зазнали значних змін. Вони стали простішими і конкретнішими і через це зрозумілішими для широких верств населення [11:141]. Зараз про складні форми з веньяню нагадують лише деякі формальні фрази – «尊敬地» – «Вельмишановний», «此致敬礼» – «З повагою», займенники «贵» – «Ваш» і звичайно прийменники, які вживаються в офіційно-діловому стилі незважаючи на те, що вони мають відповідники у сучасній літературній мові (байхуа) (为, 以, 于, 与, 自). Процес словотворення в китайській мові йде постійно. Не дивно, що китайські вчені характеризують ситуацію з появою нових слів як «постійний вибух», при чому він відбувається в різних сферах суспільного життя, але особливо активно в економічній сфері. Зв'язок процесу термінотворення з суспільними змінами чітко простежується. До 1949 року багато нових слів відбивали реалії тодішнього міського і сільського життя, збройного протистояння між КПК та Гомінданом; після утворення Китайської Народної Республіки на передньому плані опинилися питання економічного і політичного будівництва, що не могло не знайти свого відбитку в мові. Поява в останні двадцять п'ять років нових слів, виразів, значень пов'язана з бурхливими змінами в

китайському суспільстві, небаченим до сих пір рівнем відкритості країни у відносинах з зовнішнім світом, її участю у процесі глобалізації, а також розвитком науки і техніки. В останні роки почали виникати терміни, щоб позначати поняття та явища, яких раніше не було в суспільному житті. Наприклад, економічні терміни пов'язані з міжнародною торгівлею: «акредитив» 信用证, «КАФ (ціна – КАФ вартість вантажу і фрахту)» 成本加运输价格, «фрахт» 运费, «демередж» 船舶滞期费 (штраф за простій судна). При цьому тенденції боротьби за чистоту мови, про які ми згадували раніше, сприяють виникненню китайських слів серед яких багато термінів, які є суто китайськими або семантичними кальками, хоча позначають суспільні явища і процеси, які спершу поширилися поза межами Китаю. Щоб переконатися в цьому досить звернутися до п'ятого видання Словника сучасної китайської мови «现代汉语词典»:按揭 «іпотека», 峰会 «саміт», 物业 «нерухомість», 资深 «старший (по посаді)», 砍价 «збивати ціну, знижувати ціну», 转轨 «змінювати діяльність», 转型 «видозміна», 出局 «позбуватися (акцій, облігацій)». Деякі термінологічні поняття, які існували раніше, розширюють своє значення. При цьому відбувається диференціація за стилями. Синоніми отримують право на життя, оскільки вони збагачують лексику; наприклад, сучасний для китайської мови термін «бізнесмен» (з'явився як і більшість понять після реформ «відкритості») має три варіанти 生意人, 商人, 实业家, однак перші два варіанти відомі, натомість третій синонім 实业家 з'явився в останні 5-6 років для вживання в офіційних ситуаціях. Або слово «договір» 合同, 契约. Перше слово крім значення «договір» має значення «контракт», воно майже повністю витіснило з офіційного вжитку 契约. Відродження старих слів – це також один із способів народження нових слів. Наприклад, «акція» 股票, «продаж з аукціону» 拍卖, «вексель» 债券[3, 8]. Ці обидва процеси свідчать про послаблення впливу японських та іншомовних запозичень на китайську літературну мову і термінологію зокрема. Хоча не можна не визнати

той факт, що японська мова більше відкрита для інтервенції західних ідей, процесів і лексики зокрема.

Отже, можна стверджувати, що китайська термінологія існує і розвивається. Завдяки урядовим програмам і законам, йде боротьба за чистоту китайської мови, іноземна термінологія калькується (фонетично, семантично) і сприймається вже як китайський термін. Глибокий аналіз і оцінка особливостей сучасного лексичного складу китайської мови є неможливими без урахування діахронічного та синхронічного аспектів дослідження. Саме в розумінні діахронічної складової розвитку китайської термінології, через аналіз історичних процесів і впливів можна зрозуміти синхронічні процеси, які керують розвитком сучасної термінології.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Виноградов В.В.* Лексикология и лексикография: Избранные труды. – М.: Наука, 1977. – 312с.
2. *Сташко М.В.* Формування та розвиток української бібліотечно-бібліографічної термінології: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / НАН України. – К., 1999. – 188 с.
3. *Буров В.Г., Семенов А.Л.* Китайский словарь новых слов и выражений – М.: Восточная книга, 2007. – 736с.
4. *王国维论学集* – 中国社会科学出版社1997年版, – 387页
5. *现代汉语词典(第五版)* – 商务印书馆2005年版 - 1869页
6. <http://www.xschina.org/show.php?id=5475>

СЛАВОВА Л.Л.

Київський національний університет мені Тараса Шевченка

КОМУНІКАТИВНІ МАКСИМИ УСПІШНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядаються комунікативні максими успішності політичного дискурсу. Дотримання максимів Г.П. Грайса, а саме, кількості, якості, релевантності та способу вираження та принципу ввічливості Дж. Ліча, забезпечує успішний перебіг комунікативного акту. Порушення зазначеного принципу та максимів здебільшого характерно для мовлення політиків.

Ключові слова: успішність, комунікативна невдача, принцип кооперації, конфлікт, політичний дискурс.

В статье рассматриваются коммуникативные максимы успешности политического дискурса. Соблюдение максимов Г.П. Грайса, а именно, количества, качества, релевантности и способа выражения, а также принципа вежливости Дж. Лича, обеспечивает успешное протекание коммуникативного акта. Нарушение указанного принципа и максимов в основном характерно для речи политиков.

Ключевые слова: успешность, коммуникативная неудача, принцип кооперации, конфликт, политический дискурс.

The article considers communicative maxims contributing to the success of political discourse. If a politician follows G.P. Grice's maxims (maxims of quality, quantity, relevance and manner) as well as